

ZAJEDNIČKE BORBE JEDINICA 4. I 11. HRVATSKOG I 7. SLOVENAČKOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE SREDINOM 1944. GODINE NA PODRUČJU KARLOVCA I ŽUMBERKA

Područje, na kome je krajem 1943. i početkom 1944. godine tzv. Nezavisna Država Hrvatska imala potpunu vlast, bilo je veoma ograničeno. Sjeverno od Save obuhvatalo je Hrvatsko Zagorje i veći dio Moslavine, odnosno Podravine, a južno od Save dijelove žumberačkog, karlovačkog i pokupskog područja i Posavinu. U ostalim dijelovima Hrvatske ustaško-domobranske snage su u većini slučajeva bile utvrđene u većim mjestima, dok su Narodnooslobodilačka vojska i narodna vlast kontrolisale većinu teritorije Hrvatske, posebno one na prostoru južno od Save, gdje je oslobodilački pokret prethodnih godina bio jako razvijen.

Januara 1944. godine ustaška država je doživljavala krupne vojne udarce na širem području Zagreba. Na Žumberku je, na osnovi odluke Vrhovnog štaba NOV Jugoslavije, formirana 34. divizija, čime je narodnooslobodilački pokret u žumberačko-pokupskoj oblasti, a poslije odlaska 13. hrvatske proleTERSKE brigade u Bosnu i rasformiranja žumberačko-posavskog sektora, dobio čvršće organizacione forme, pošto je štab te divizije objedinio pod svoju komandu sve postojeće vojne jedinice i usmjerio njihovo dejstvo u prvom redu na komunikaciju Zagreb-Karlovac i ustaško-domobranska uporišta uz nju. Slično je bilo i u sjevernom dijelu Hrvatske, gdje je krajem januara iste godine formiran 10. zagrebački korpus NOV Jugoslavije. Osim toga, polovinom januara kroz Žumberak i Posavinu se kretala i 14. slovenačka divizija na putu za Štajersku, pa je i taj događaj bio snažna propaganda u korist narodnooslobodilačkog pokreta, što je još više oslabilo pozicije ustaške vlasti i njen utjecaj na hrvatske narodne mase.

Ti i drugi događaji, posebno uspjesi NOV na jugoslovenskom i saveznika na ostalim ratištima, negativno su utjecali na domobransku vojsku, jer su izgledi za pobjedu fašizma, pa samim tim i ustaš-

kog pokreta, postajali sve manji. Takva situacija prouzrokovala je izbjegavanje vojne službe od strane hrvatskih mladića i bježanje iz domobranske vojske. Veliki broj takvih slučajeva, pored onih u Hrvatskom Zagorju, zabilježen je na teritoriji Žumberka, Pokuplja i Posavine.

U to vrijeme štab 4. hrvatskog korpusa donosi odluku o tome da sa glavninom snaga izvede jednu operaciju većeg obima na prostoru između željezničke pruge Jastrebarsko — Karlovac — Ogulin i slovenačko-hrvatske granice, računajući pri tom i na učešće dijela partizanskih jedinica 7. slovenačkog korpusa i 13. primorsko-goranske divizije 11. hrvatskog korpusa. Cilj ofanzive je bio da se nizom uspješnih akcija protiv ustaških uporišta oslabi pozicija ustaških snaga i ojača narodnooslobodilački pokret u tom dijelu Hrvatske, te da se oslobođena teritorija preko r. Kupe poveže sa Slovenijom. Operacija je trebalo da otpočne napadom na neprijateljevo uporište u Ozlju, koje je bilo istaknuto prema oslobođenoj teritoriji Žumberka i Bele krajine, a potom bi se ofanziva nastavila napadima na neprijateljeve posade razmještene između r. Kupe i željezničke pruge Karlovac—Ogulin.

U noći 20/21. juna 1944. godine, a u skladu sa odlukom štaba 4. korpusa, s područja Pokuplja su prešle na Žumberak 8. kordunaška divizija i brigada »Franjo Ogulinac Seljo« iz sastava 34. divizije.¹ Pri tom prelazu jedinice su izvršile veću diverziju na željezničku prugu Zagreb—Karlovac i onesposobile je za saobraćaj.

Radi uspješnijeg rukovođenja operacijom združenih slovenačkih i hrvatskih jedinica odlučeno je da se formira zajednički operativni štab, u koji su ušli predstavnici štaba 4. hrvatskog i 7. slovenačkog korpusa. Štab je izradio plan napada na uporišta Ozalj, Zorkovac, Donje Stative i Lešće i rušenje mostova na rijekama Kupi i Dobri, s tim što je napad trebalo da otpočne noću 29. juna 1944. godine,² a da se glavne snage 15. slovenačke divizije u međuvremenu prebace sa prostora u blizini Ljubljane na područje Bele krajine.

NAPAD NA UPORIŠTE BOSILJEVO

Neočekivana ofanziva njemačkih i ustaških snaga protiv jedinica 4. hrvatskog korpusa NOV Jugoslavije na istočnom dijelu Žumberka prouzrokovala je odgađanje planiranog napada hrvatskih i slo-

¹ Izvještaj štaba 8. udarne divizije štabu 4. korpusa od 27. jula 1944. godine, Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 91.

² Izvještaj operativnog štaba hrvatskih i slovenačkih jedinica Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske i Slovenije od 17. jula 1944. o borbama na Žumberku, Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 50.

venačkih divizija na neprijateljevo uporište Ozalj. Neprijatelj je bio svjestan opasnosti koja je prijetila saobraćaju na liniji Zagreb—Karlovac poslije prikupljanja dviju divizija 4. korpusa na Žumberku, pa je odmah preduzeo napadna dejstva kao najbolji način odbrane ugroženih komunikacija i uporišta koja su ih obezbjeđivala. Tako su 8. kordunaškoj i 34. diviziji bila nepredviđeno nametnuta odbrambena, umjesto planiranih ofanzivnih dejstava. Neprijatelj je iznenada otpočeo napad ujutro 27. juna, usmjeravajući glavne snage na pravcima Draganić—Krašić—Bukovica i Jastrebarsko—Petrovina — Pribić Crkveni, a pomoćne na pravcima Ozalj — Grandić breg, Novaki — Donji Pribić, Desinec—Sveta Jana i Klinča Selo — Prešivica. Na označenim pravcima branile su se glavne snage 8. kordunaške divizije, Belokrainski partizanski odred i dijelovi 34. divizije.

Da bi oslabio pritisak na jedinice 4. hrvatskog korpusa Operativni štab slovenačkih i hrvatskih jedinica odlučio je da dijelom snaga 7. slovenačkog korpusa napadne Bosiljevo, s ciljem da razvuče neprijateljeve snage i da time omogući 4. korpusu da protivnapadom odbaci neprijatelja u polazne baze.

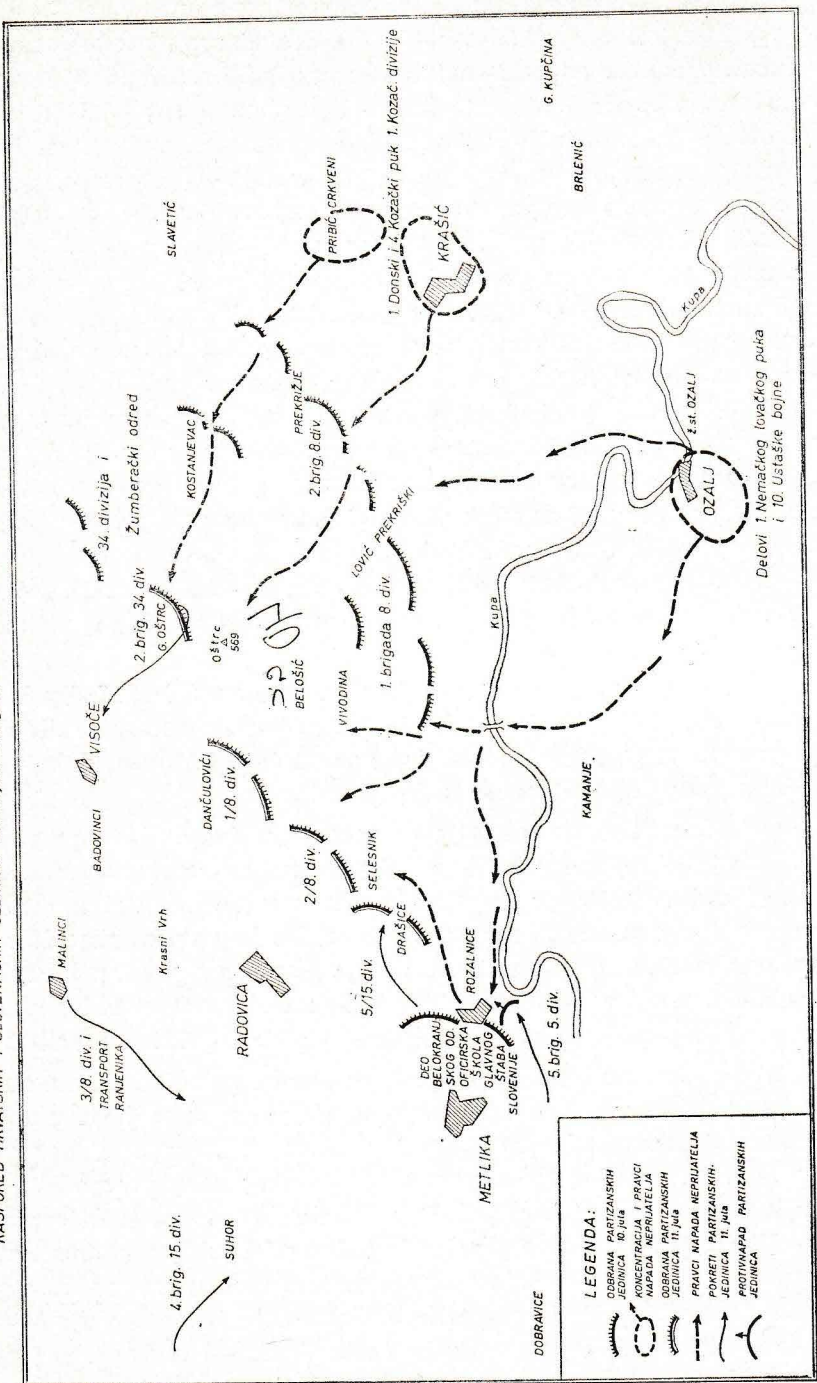
Odbrana uporišta u Bosiljevu sastojala se od streljačkih rovova, nepokrivenih i donekle maskiranih bunkera, koji su bili mjestimično ograđeni bodljikavom žicom.

Za napad i njegovo osiguranje određene su 5. i 12. brigada 15. slovenačke divizije i 1. i 2. brigada 13. pomorsko-goranske divizije, koja je u to vrijeme potpadala pod komandu 4. korpusa, dok je organski pripadala 11. hrvatskom korpusu.

Od štabova obiju divizija formiran je zajednički operativni štab, koji je dobio zadatak da sačini plan napada na uporište u Bosiljevu i sprovede druge pripremne radnje u vezi sa tim napadom. Štab je raspoložive snage rasporedio tako, što je glavne snage 15. slovenačke divizije odredio za napad, dok je glavne snage 13. primorsko-goranske divizije odredio za osiguranje (detaljan raspored hrvatskih i slovenačkih jedinica po bataljonima i brigadama vidi se na skici 1).

S napadom na uporište se prilično žurilo, pošto se željelo da se brzo privuku na sebe što veće neprijateljeve snage sa južnog dijela Žumberka i tako oslabi pritisak na jedinice 4. hrvatskog korpusa. Brigade su brzo izašle na odgovarajuće položaje, bez prethodnog izviđanja terena. U najtežem položaju su bile slovenačke jedinice, koje su poslije dugog marša sa prostorija južno od Ljubljane odmah stupile u nove borbene okršaje na nepoznatom terenu (napad su otpočele 30. juna 1944). Težište napada 5. slovenačke brigade, koja je napadala Bosiljevo, bilo je u zahvatu ceste Vinica—Bosiljevo. U jedan čas iza ponoći 1. jula, 2. bataljon te brigade je otvorio jaku vatru na

RASPORED HRVATSKIH I SLOVENAČKIH JEDINICA 10. I 11. JULIA 1944. GOD. PRILIKOM ODBRANE ŽUMBERKA I BELE KRAJINE

Skica 1

neprijatelja, nakon čega je uslijedila vatra i ostalih bataljona brigade. Neprijatelj se tako našao u vatrenom obruču, pa je pokušao da se spase probojem na pravcu 2. bataljona, ali ga je on brzo odbio i primorao da se vrati u uporište. Borba je nastavljena svom žestinom sve do svanuća.

Oko 8 časova neprijatelj je ponovo otvorio jaku vatru iz sveg naoružanja na jedinice 2. bataljona i izvršio protivnapad, pa se 2. bataljon povukao iz sela Popovići prema selu Bitorajci. Oko 11 časova stigla je na vatrene položaje i artiljerija 13. divizije i odmah otpočela vatrenu pripremu, pa su se pod njenom zaštitom jedinice 5. slovenačke brigade prebacile na jurišne položaje. Štićeni vatrom iz automatskog oružja bataljoni su krenuli na juriš, ali on kod većine jedinica nije uspio (izuzetak je bio 4. bataljon, koji je uspio da se dočepa prvih zgrada u uporištu). Upozoren da neprijatelj priprema proboj iz uporišta, po svaku cijenu, komandant 15. slovenačke divizije je odlučio da u obruč uvede i dio snaga 12. slovenačke brigade, čime su međuprostori u rasporedu jedinica bili maksimalno suženi.

Istog dana oko 6 časova neprijatelj je pokušao da interveniše na položajima obezbjeđenja od Ogulina prema Bosiljevu snagama 846. puka iz sastava 392. legionarske divizije i 33. ustaške bojne, ali je bio odbijen.³ Nakon toga te snage su počele pritisak na bataljon Primorsko-goranskog partizanskog odreda, koji je zatvarao pravac Hreljin—Ljubošina, i uspjele su da ga odbace prema Kamenskom, odakle je ovaj spriječio pokušaj da se neprijatelj probije prema Bosiljevu. Poslije pojačanja 5. brigade dijelovima 12. brigade, artiljeriji je izdato naređenje da zauzme položaje bliže uporištu, između sela Varoš i Bosiljevo. Na taj način su se haubice približile uporištu na svega 400 metara i mogle su neposredno da gađaju pojedine vatrene tačke u njemu, čime su stvoreni uvjeti za odlučujući napad na neprijatelja.

U 14 časova je iz svih oruđa otvorena jaka vatra na neprijatelja u njegovim najvažnijim otpornim tačkama. Zbog neposrednog gađanja, dejstvo artiljerije je bilo veoma efikasno, tako da je nakon tri časa vatrene pritiska neprijatelj onеспособljen za ozbiljniji otpor.

U međuvremenu, oko 15 časova, pokušali su da iz Generalskog Stola intervenišu dijelovi njemačkog 1. lovačkog puka, 3. i 10. ustaške bojne, ali su bili odbijeni.

Poslije artiljerijske pripreme bataljoni 5. brigade su krenuli u odlučujući juriš i do 19 časova su ovladali perifernim zgradama i na taj način spriječili bjekstvo neprijatelja iz uporišta. Posada je na-

³ Izvještaj štaba 13. primorsko-goranske udarne divizije od 8. jula 1944. štabu 11. korpusa NOV Jugoslavije o napadu na Bosiljevo, Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 23.

pravila očajnički pokušaj proboja prema Lešću, što joj nije uspjelo, pa se tako našla na otvorenom prostoru između ceste Vukova Gorica — Bosiljevo i Lešće — Bosiljevo, odnosno u zahvatu Bosiljevskog potoka, potpuno okružen jedinicama 5. i 12. brigade 15. divizije. Ocijenivši da mu nema izlaza, neprijatelj je počeo da se predaje. Borba za Bosiljevo završena je oko 20 časova 1. jula 1944.

U pogledu rezultata borbe izvještaji partizanskih i neprijateljskih štabova se u velikoj mjeri razlikuju. Prema izvještaju Zapovjedništva glavnog stožera domobranstva od 3. jula iste godine poginulo je 64, i to 45 njemačkih vojnika i 19 ustaša, ranjenih je bilo 27, od kojih jedan njemački vonik, dok je 9 ustaša nestalo. Dakle, ukupni neprijateljevi gubici su bili — 101 vojnik i starješina.⁴ U borbi za Bosiljevo je, prema izvještaju štaba 15. divizije, zarobljeno 49 ustaša. Prema tome, ustaško-njemačka posada u Bosiljevu, koja je pred početak borbe imala oko 250 ljudi, izgubila je 150 ljudi, odnosno tri petine od brojnog stanja.

U borbi su zaplijenjeni: haubica 65 mm, protivtenkovski top, 112 pušaka, 22 puškomitraljeza, 4 mitraljeza, 2 srednja i jedan laki minobacač, 10 automata, 10 pištolja, 18 zaprežnih i jahaćih konja sa opremom i dosta druge opreme i hrane.

U borbi za Bosiljevo i na položajima osiguranja 15. divizija je imala 11 mrtvih, 8 teško i 16 lakše ranjenih, među kojima znatan broj rukovodećeg kadra, dok je 13. hrvatska divizija imala 3 poginula, 3 ranjena i 3 nestala. U obje divizije su, dakle, izbačena iz stroja 44 borca, što je otprilike tri puta manje od neprijateljevih gubitaka.

Štab 4. hrvatskog korpusa NOV Jugoslavije dao je pozitivnu ocjenu o hrvatsko-slovenačkoj vojnoj saradnji na području Žumberka i na karlovačkom sektoru, o čemu je u izvještaju glavnom štabu Hrvatske naveo, pored ostalog, i sljedeće: »Jedan od najvećih uspjeha koje smo . . . u borbama postigli, jeste zajednička saradnja između naših i slovenačkih jedinica. Ta saradnja je mnogo bolja nego što je bila prije i ona je dala plodne rezultate. Naročito je bio uspješan naš manevar kojega smo izveli na neprijatelja u Bosiljevu, gde je garnizon u potpunosti uništen . . . Ovih dana organizovati ćemo zajednički miting jedne srpske, hrvatske i slovenačke brigade, kojemu će prisustvovati narod Slovenije i Žumberka.«⁵

U vezi s tim, u nedjelju 9. jula 1944, u ranim jutarnjim časovima, počela se prikupljati velika masa slovenačkog i hrvatskog naroda da proslavi pobjedu, koju je nad zajedničkim neprijateljem iz-

⁴ Zbornik, tom V, knj. 29, dok. 119.

⁵ Izvještaj političkog komesara 4. korpusa NOV Jugoslavije političkom komesaru Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 7.

vojevala njihova združena Narodnooslobodilačka vojska, i odaju počast borcima palim u zajedničkim borbama. Na svečanoj tribini, postavljenoj u Metliki, okupili su se brojni vojni i politički predstavnici slovenačkog i hrvatskog oslobodilačkog pokreta, kao i predstavnici savezničkih vojnih misija pri Glavnom štabu NOV i PO Slovenije. Ispred njih su prodefilovale slovenačke i hrvatske brigade iz sastava 15. slovenačke i 8. i 34. hrvatske divizije, kao i jedinice Žumberačkog i Belokrajskog partizanskog odreda. Nakon parade održan je miting, na kome je istaknut značaj slovenačko-hrvatske vojne i druge suradnje za izvojevanje pobjede nad zajedničkim neprijateljem.

U ponedjeljak, 10. jula, jedinice su krenule na nove borbene položaje koje im je odredio zajednički Operativni štab slovenačkih i hrvatskih jedinica.

ODBRANA ŽUMBERKA I BELE KRAJINE

Poslije uništenja uporišta u Bosiljevu i razbijanja ustaške grupacije u rejonu Krašića (od 27. juna do 1. jula), neprijatelj je pretpostavljao da snagama iz uporišta na liniji Samobor — Jastrebarsko — Draganići — Karlovac neće moći otkloniti opasnost koja je i dalje prijetila saobraćaju na linijama Zagreb—Karlovac — Ogulin. Zbog toga su njemačka i ustaška komanda u Zagrebu bile prisiljene da privuku nove i jače snage za ponovni okršaj sa snagama 4. hrvatskog korpusa na Žumberku. Od 5. do 9. jula 1944. prebacili su dva puka 1. kozačke divizije, 1. donski i 4. kubanski na sektor Krašića, dok su na sektor Ogulin — Vrbovsko i prema rijeci Kupi orijentisali dijele 392. legionarske divizije.⁶ U isto vrijeme, neprijatelj je avio-izviđanjem prikupljao podatke o rasporedu, jačini i aktivnosti partizanskih jedinica.

Pošto štabovi 4. hrvatskog i 7. slovenačkog korpusa nisu očekivali da bi neprijatelj, poslije poraza kod Bosiljeva i povlačenja sa područja Krašića, mogao ponovno preduzeti napad, izvršena je dekoncentracija jedinica i rasformiran je zajednički operativni štab, što je bila posljedica slabog rada obavještajne službe, u prvom redu one u štabovima hrvatskih jedinica, koja nije neposrednije pratila neprijateljsku aktivnost. Ispadu njemačkih snaga iz Kočevja dat je veći značaj, iako je on bio lokalnog obima, pa je 15. divizija nepotrebno upućena u tom pravcu.

⁶ Izvještaj štaba 34. udarne divizije od 28. jula 1944. štabu 4. korpusa, Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 97; Analiza operacije Žumberak, operativno odjeljenje Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, Zbornik, t. VI, knj. 15, dok. 106.

Već 10. jula njemačko-ustaške snage jačine oko 5.000 vojnika otpočele su, uz artiljerijsku podršku, ofanzivna dejstva prema Žumberku i Beloj krajini. Cilj ofanzive je bio da se očisti područje Žumberka od partizanskih snaga, zauzme Metlika i da se, po mogućstvu, prodre dalje u Belu krajinu radi razbijanja centralnih organa i ustanova slovenačkog narodnooslobodilačkog pokreta.⁷

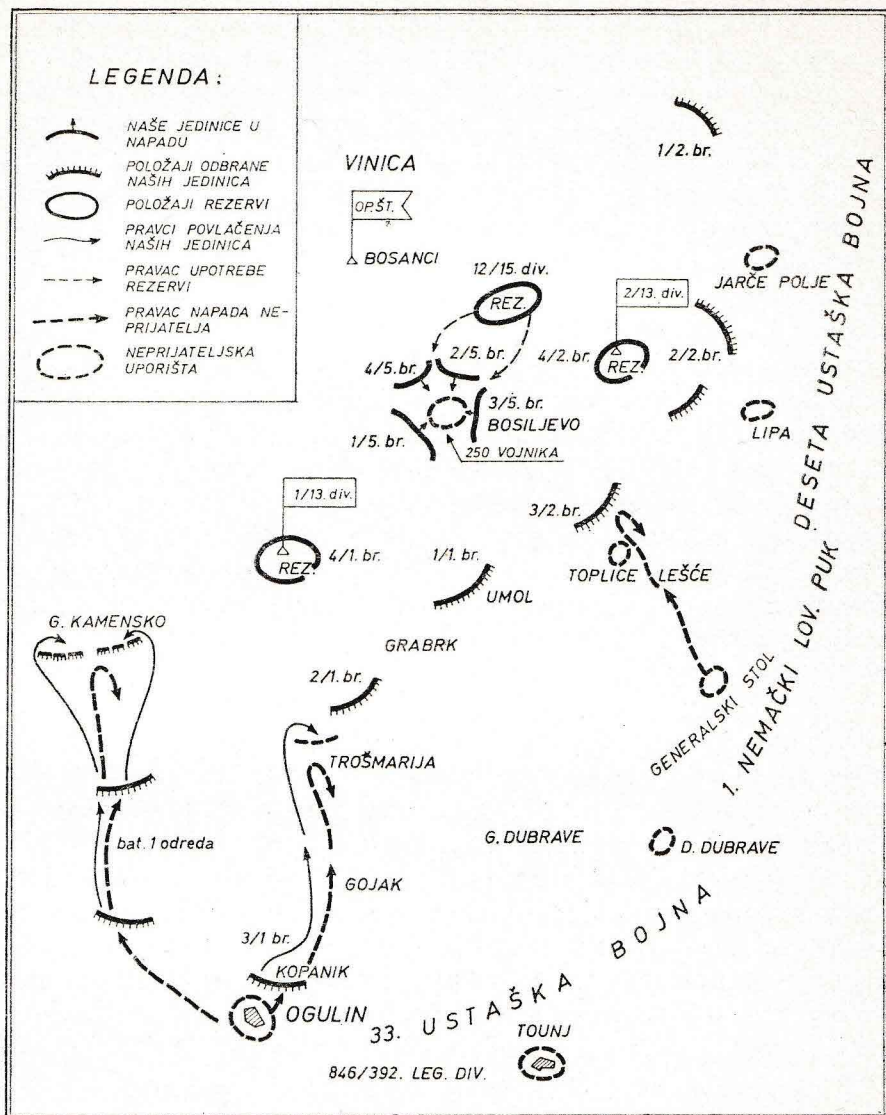
Koristeći pasivnost jedinica 4. korpusa i njihov nepravilan taktički raspored*, koji je bio postavljen duboko na teritoriji Žumberka i tako olakšao neprijatelju da zauzme povoljne položaje već u početnim dejstvima, udružene neprijateljske snage su već prvog dana preuzele inicijativu, napadajući u dvije kolone: jednom iz rejonu Krašića a drugom iz pravca Ozlja. Na položajima Prekrižje, Lović Prekriški (tt 476) napadnute su jedinice 1. i 2. brigade 8. divizije, koje su se poslije kraće borbe povukle, što je neprijatelju omogućilo da u brzom naletu zauzme sela Belošić i Vivodinu. Pošto su jedinice 4. korpusa bile raspoređene sjeverno od ceste Vivodina — Drašice, s ciljem da spriječe prodor neprijatelja preko Oštrca prema Sošicama, to su neprijateljeve snage još istog dana prednjim dijelovima izbile pred Rozalnice, oko 2 kilometra istočno od Metlike, gdje je došlo do borbe s djelovima Belokrainskoga partizanskoga odreda i slušaocima oficirske škole Glavnog štaba NOV i PO Slovenije.

Sutradan, 11. jula, 5. brigada 15. divizije je odbacila neprijatelja iz Rozalnice prema Drašicama i preuzela odbranu pravca Drašice — Metlika. Sjevernije, na njenom lijevom krilu, branila se 2. brigada 8. divizije, koja je zatvarala pravac Šelesnik (tt 279) — Slamna Vas i Šelesnik — Radovica. Položaje ispred sela Dančulovići držala je 1. brigada 8. divizije, sprečavajući neprijatelju prodor u pravcu Krasnog vrha. 2. brigada 34. divizije preuzela je položaje od 3. brigade 8. divizije u rejonu Oštrc, kako bi 3. brigada otpremila ranjenike preko Bele krajine za Kordun. 4. brigada 15. divizije dobila je zadatak da se prebaci sa prostora Uršna Sela prema Suhoru i da u pogodnom trenutku udari u lijevi bok i pozadinu neprijatelja.

Dolazak glavnih snaga 15. divizije i njihova zajednička borba sa hrvatskim jedinicama zahtijevali su ponovno formiranje operativnog štaba slovenačkih i hrvatskih jedinica, koji je preuzeo vođenje odbrane Žumberka i Bele krajine.

⁷ Isto.

* Raspored snaga 4. hrvatskog korpusa pred početak neprijateljevog napada vidi se na skici 2. Jedinice 15. slovenačke divizije dobile su zadatak da se od Metlike prebace u Suhu krajinu, radi sprečavanja prodora njemačkih snaga iz Kočevja prema slobodnoj teritoriji.

Skica 2

Koristeći se pregrupacijom partizanskih jedinica, neprijatelj je 11. jula izvršio prodor dolinom Kupčine, napao 2. brigadu 34. divizije na Oštrcu i potisnuo je najprije na Visoče, a zatim, predveče, na liniju Kordiči (k. 692) — Badovinci (k. 632). Tako je neprijatelju već drugog dana borbe uspjelo da zauzme skoro cio južni dio Žumberka i da izbije pred Metliku, čime je stvorio mogućnost za prodiranje u slovenački prostor.

Da bi spriječio opasan razvoj situacije, Operativni štab je 12. jula preduzeo protivnapad u dva pravca: s 5. brigadom 15. divizije i 2. brigadom 8. divizije u pravcu Drašice, a s 2. brigadom 34. divizije prema rejonu Visoče, s ciljem da spriječi neprijateljev daljni prodor prema Metliki i Sošicama i da se stvori potrebno vrijeme za prelaz u opšti napad radi potiskivanja neprijateljevih jedinica sa zauzete teritorije prema Jastrebarskom i Draganićima. Međutim, ustaško-njemačke snage su izdržale pritisak i održale zauzete pozicije, dok su na pravac Vivodina — Drašice prispjele nove snage koje su ojačale napad i stvorile uvjete za prodor prema Metliki.

Sljedećeg dana, 13. jula 1944, neprijatelj je otpočeo napad na odbrambene položaje partizanskih jedinica između sela Visoče i Drašice, usmjeravajući težište dejstva na desno krilo, potiskujući tako 2. brigadu 34. divizije sa položaja Kordići prema selu Radinovići, a 1. brigadu 8. divizije prema selu Magovac i Sveti Nikola (tt 672). 5. brigada 15. divizije i 2. brigada 8. divizije uspješno su odbile napade iz pravca Drašice prema Radovici. Cilj neprijateljevog pritiska je bio da prodre u rejon Radovice, preko Badovinaca, prisili dijelove 15. divizije na povlačenje i time omogući snagama na lijevom krilu prodor u Metliku.

Nakon uvođenja u borbu i 4. brigade 15. divizije, Operativni štab je stvorio dva odbrambena sektora, južni i sjeverni, radi efikasnijeg komandovanja i elastičnije odbrane. Sektor Drašice — Slamna Vas — Radovica držale su slovenačke jedinice, a sektor Magovac — Kordići hrvatske brigade i Žumberački partizanski odred.

Cilj tih mjera bio je u tome da se ojača odbrana, spriječi neprijateljevo daljnje napredovanje, kao i to da se u pogodnom trenutku izvrši napad na pravcu Drašice i Visoče, te po njihovom zauzeću produži napad prema Vivodini i Oštrcu. Težište napada je bilo usmjereno prema Kordićima, u desni bok neprijatelja, kako bi bio prisiljen na brže povlačenje prema Krašiću.

U noći 14. jula počeo je napad naših jedinica na oba sektora, koji, uslijed jakog otpora neprijatelja i nekoordiniranih početnih dejstava 8. divizije, nije donio očekujuće rezultate. Neprijatelj je iskoristio tu slabost i izvršio napad na 2. brigadu 34. divizije, koju je poslije tri uzastopna juriša, uz teške gubitke u bliskoj borbi, potisnuo sa položaja u rejonu Sveti Nikola (tt. 672) i tako ovladao i posljednjim značajnim položajem na tom dijelu fronta. Brigada se morala povući na taktički slabije položaje, sa kojih se nije mogao spriječiti neprijateljev prodor prema Suhoru na teritoriji Slovenije.

Partizanske jedinice su već bile premorene, a osjećao se i nedostatak municije. Zato su 1. i 2. brigada 8. divizije povučene u selo

Cetošić, radi odmora i popune, dok su 3. brigada iste divizije i Karlovačka brigada 34. divizije izvršile pokret iz Bele krajine za Kordun, prateći pri tom ranjenike.

Povlačenjem spomenutih jedinica radi odmora i popune, oslabljena je čvrstina odbrane i to na spoju sektora, gdje je odbrana i ranije bila najosjetljivija. To je neprijatelj osjetio, pa je 15. jula izvršio snažan napad, zauzeo Kordice i izvršio prodor u Radovicu i Slamnu Vas, čime je veoma ugrozio lijevi bok i pozadinu 15. slovenačke divizije u selu Drašice, stvarajući uvjete za prodor u Metliku, što mu je i bio cilj.⁸

U namjeri da spriječi dublji prodor neprijatelja na teritoriju Bele krajine, kao i da zaštiti organe i ustanove oslobodilačkog pokreta, Operativni štab je odlučio da formira operativnu grupu od tri brigade (dvije hrvatske i jedne slovenačke) radi udara u desni bok ustaško-njemačke grupacije na pravcu Kordići-Oštrc. U skladu s tim, štabu 15. divizije je naređeno da 4. brigadu izvuče iz borbe i da je u noći 16. jula uputi preko Suhora, u selo Malince. Međutim, štab divizije je samoinicijativno izvršio napad sa obje brigade na neprijatelja u Slamnoj Vasi, nanijevši mu velike gubitke. Zbog toga je 4. brigada krenula tek sutradan, 16. jula, što je bilo prekasno za izvođenje zamišljenog manevra.

Koristeći se slabljenjem fronta pred Metlikom, neprijatelj je istoga dana izvršio prodor iz Radovice i Drašice u Metliku, potpomognut ispadom njemačkih snaga iz uporišta u Novom Mestu prema Suhoru. Poslije kraćeg zadržavanja i pljačkanja, ustaške jedinice su se povukle iz Metlike i drugih mjesta u pravcu Ozlja i Krašića. Zakasneli manevar na lijevom krilu partizanskih jedinica i nepreduzimanje mjera za gonjenje, omogućilo je neprijatelju da izbjegne veće gubitke. Time je bitka za Belu krajinu bila završena.

Prema procjenama Operativnog štaba slovenačkih i hrvatskih jedinica, u sedmodnevnim borbama je izbačeno iz stroja oko hiljadu neprijateljskih vojnika.⁹ Gubici partizanskih jedinica su bili dosta veliki: jedinice 4. korpusa imale su 27 poginulih, 105 ranjenih i 6 nestalih, dok je 7. slovenački korpus imao 40 poginulih i oko 110 ranjenih.

OPERATIVNA I TAKTIČKA ISKUSTVA

Iako uspjesi zajedničkih borbi hrvatskih i slovenačkih partizanskih jedinica, postignuti u spomenutom vremenu, nisu za potcjenji-

⁸ Izvještaj Operativnog štaba slovenačkih i hrvatskih jedinica od 17. jula 1944. glavnim štabovima NOV i PO Hrvatske i Slovenije, Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 50

⁹ Isto. Neprijateljevi izvještaji o tim borbama ne navode gubitke.

vanje, oni su znatno manji nego što su mogli biti. To, prije svega, zato što štab 4. hrvatskog korpusa nije, pre izvršenog pokreta svojih jedinica sa Korduna na Žumberak, obavijestio preko oficira za vezu štab 7. slovenačkog korpusa o svojim operativnim namjerama, odnosno o planu akcije na području Karlovca, u kojima bi uzele odgovarajuće učešće i slovenačke divizije. U tom bi slučaju štab 7. korpusa pravovremeno približio odgovarajuće snage iz unutrašnjosti Dolenjske hrvatsko-slovenačkoj granici. One bi tada imale ulogu znatnih taktičkih rezervi, koje bi izvršile jake protivnapade protiv neprijateljevih snaga u momentu kada su sa njima bile angažovane u borbi jedinice 8. i 34. hrvatske divizije na području Krašiću, u vremenu od 27. juna do 3. jula 1944. U nedostatku prethodnih i pravovremenih obavještenja, štab 7. korpusa je morao na brzinu da rješava pitanje dovlačenja sopstvenih jedinica iz unutrašnjosti Slovenije i da ih ubacuje u borbu bez najnužnijih prethodnih priprema (takav je slučaj bio prilikom napada na Bosiljevo, kada štabovi nižih jedinica nisu imali vremena za prethodno izviđanje terena oko uporišta, pa su povelili jedinice u borbu na osnovi određenih zadataka po karti. Ta manjkavost je imala i svoje pozitivne strane, pošto je izostajanje neposrednog izviđanja sistema neprijateljeve odbrane omogućilo potpuno iznenađenje neprijatelja.

Komandanti bataljona slovenačkih brigada ispoljili su razumnu inicijativu u procesu napada, mijenjajući pravce nastupanja svojih jedinica, pošto je to iziskivala konkretna situacija, odnosno raspored vatrenih tačaka i zemljište, čiji se utjecaj na smjer napada nižih jedinica mogao sagledati tek u neposrednom suočavanju sa njima.

U borbi za Bosiljevo ostvareno je primjerno sadejstvo između jedinica 5. slovenačke brigade i artiljerije 13. hrvatske divizije, pri čemu je artiljerija bila veoma dobro upotrijebljena (kada je ocijenjeno da rezultati njene vatre sa zaklonjenih vatrenih položaja ne zadovoljavaju, brzo se prešlo na neposredno gađanje).

Prilikom odlučivanja o rasporedu snaga Operativni štab slovenačkih i hrvatskih jedinica je odredio i odgovarajuću rezervu, što je bila rijetkost u dotadašnjoj praksi partizanskih štabova u zajedničkim akcijama, jer su dotad sve raspoložive snage angažovane u borbi u početnom rasporedu.

U odbrani Žumberka i Bele krajine, od 10. do 16. jula, ispoljile su se i dvije krupnije slabosti u radu štabova partizanskih jedinica. Početni borbeni raspored 8. udarne divizije bio je suviše povučen u dubinu teritorije Žumberka, što je neprijatelju omogućilo da se razvije za borbu i da u početku napada ovlada značajnim taktičkim položajima i tako postigne još veću premoć nad partizanskim jedinicama.

ma od one koju je i inače imao zbog svoje bolje obučenosti, naoružanja i iskustva u frontalnom ratovanju. Grupisanje jedinica nije bilo u skladu sa karakteristikama zemljišta i rasporedom neprijatelja. Ostavljajući neposrednim prostor između rijeke Kupe i ceste Dvorište — Vivodina — Drašice, štab 8. divizije je omogućio neprijatelju da izmanevariše njenu odbranu već u prvoj fazi napada i izvrši prodor prema slovenačkoj teritoriji, što je imalo negativne posljedice na čitav kasniji proces vođenja odbrane.

Nakon stupanja u borbu, partizanski štabovi su primjenjivali frontalnu umjesto manevarske odbrane, što je više odgovaralo njihovom protivniku (pošumljenost i ispresijecanost zemljišta nudili su našim snagama mogućnosti za različite oblike manevra, naročito za ubacivanje manjih jedinica u pozadinu neprijatelja radi napada na vatrene položaje artiljerije i minobacača, od kojih su partizanske jedinice trpjele najveće gubitke).

Dok je u borbi za Bosiljevo artiljerija bila znalački upotrijebljena, dotle su opštevojne i artiljerijske starješine potpuno podbacile u njenoj upotrebi prilikom odbrane Bele krajine. Bez artiljerijskih osmatrača u blizini pješadijskih položaja, odakle se može osmatrati učinak artiljerijske vatre i utjecati na njenu korekturu, pješadija je bila lišena efikasne vatrene podrške, i to u uvjetima vrlo ograničenih količina artiljerijske municije, što je predstavljalo veliki problem pred kojim su se našle skoro sve partizanske jedinice 4. hrvatskog korpusa. Taj problem je u najkritičnijem trenutku za hrvatske snage znatno ublažio Glavni štab NOV i PO Slovenije, koji je iz svojih skladišta dodijelio znatne količine puščane i artiljerijske municije, što je povoljno djelovalo ne samo na upornost odbrane, već je podiglo i borbeni moral hrvatskih boraca i još više učvrstilo njihovo povjerenje u borcu narodnooslobodilačke vojske iz Slovenije.

Među krupnim uzrocima nedovoljne brzine partizanskih jedinica prilikom izvođenja pokreta i manevara bli su glad i vrlo slaba obuća i odeća boraca. Slobodna teritorija Žumberka, vrlo ograničenih dimenzija, nije mogla potpuno da ishrani velik broj boraca dviju partizanskih divizija 4. korpusa, Žumberačkog partizanskog odreda i drugih pozadinskih jedinica i ustanova. S druge strane, hrvatske brigade su bile veoma iscrpljene u jednomjesečnim, skoro neprekidnim borbama i pokretima na području Pokuplja. Isti je slučaj i sa slovenačkim jedinicama, koje su bile izložene čestim pokretima i borbama na teritoriji Notranjske i Dolenjske prije uključivanja u suradnju sa hrvatskim jedinicama.

Obavještajna služba partizanskih štabova, posebno hrvatskih jedinica, u vremenu od 3. do 10. jula 1944. podbacila je u svome radu,

dakle, kada je na području Žumberka vladalo zatišje. Ona nije pravovremeno uspjela da utvrdi daljne namjere ustaško-njemačkih snaga, već se ograničila na praćenje njihovih pokreta, što je prouzrokovalo izvjesnu taktičku pasivnost jedinica 8. divizije u početnoj fazi odbrane na Žumberku i njen taktički raspored na pojedinim pravcima neprijateljskog nastupanja, naročito na pravcu Ozalj—Vivodina, odakle je neprijatelj već u početnim dejstvima udario u otkriven desni bok divizije i obezbijedio brz prodor prema Metliki. Prodor većeg dela 4. korpusa sa Pokuplja na Žumberak imao je pozitivan odraz ne samo na vojnom već i na političkom planu. Treba imati na umu da je organizaciono-politički rad organa narodne vlasti i političkih organizacija na području zapadno od Karlovca bio do tada vrlo otežan zbog ustaškog terora, zbog čega su pojedine organizacije i organi često morali da prelaze na slovenačku teritoriju, čime je rad sa masama bio vrlo otežan. Jaki udari po neprijateljskim snagama, posebno kod Bosiljeva, podigli su ugled narodne vojske, odnosno oslobodilačkog pokreta, kod naroda i stvorili pogodnije uvjete za djelovanje organa hrvatskog oslobodilačkog pokreta na tom području. To je pospješilo i mobilizaciju na Žumberku i zapadno od Karlovca, pa je štab 34. divizije mogao pred kraj avgusta 1944. godine da formira Žumberačku partizansku brigadu.¹⁰

Značajno je spomenuti i to da je za vrijeme borbi na Žumberku oko 150 do 200 domobrana napustilo svoje jedinice i uputilo se kućama.¹¹ To su, nesumnjivo, u većini slučajeva učinili pod utiskom prisustva jakih partizanskih jedinica na tom prostoru i njihove uspješne borbe protiv jakih ustaško-njemačkih snaga.

Bez obzira na znatne gubitke i taktičke nedostatke u odbrambenim i napadnim bojevima, hrvatske i slovenačke jedinice su u toku 15-dnevnih borbi uspješno izvršile svoje osnovne zadatke — odbranu slobodne teritorije Žumberka i Bele krajine, stičući pri tom dragocjena borbena iskustva i produbljujući slovenačko-hrvatsku suradnju ne samo na vojnom već i na drugim područjima od zajedničkog interesa.

Pukovnik u penz.
Stevo SUNAJKO

¹⁰ Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 7, primedba 9 i 18 i knj. 31, dok. 87.

¹¹ Zbornik, t. V, knj. 29, dok. 7.